

motivation of students to study organic chemistry and achieve high learning results. Introduction of innovative approaches based on information technologies and interactive methods allows solving the problem of equal access to education for students in the situation of war effectively and increases the effectiveness of education.

Key words: *organic chemistry, flipped classroom, case-study, learning through research, Microsoft 365.*

УДК 378

Ірина Мельничук

Тернопільський національного медичного
університету імені І. Я. Горбачевського
ORCID ID 0000-0001-5527-0655

Ірина Козубовська

Ужгородський національний університет
ORCID ID 0000-0002-5562-0472

Тетяна Мішеніна

Криворізький державний педагогічний університет
ORCID ID 0000-0002-5992-4035

DOI 10.24139/2312-5993/2022.07-08/109-119

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ТРЕНІНГІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ МЕДИЦИНИ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто шляхи використання навчальних тренінгів у в підготовці магістрів медицини. Особлива увага звернута на використання майбутніми викладачами сучасних, ефективних, інноваційних педагогічних технологій, серед яких виділено навчальні тренінги. Зазначено, що навчальні тренінги сприяють інтеграції професійної медичної підготовки та педагогічної освіти, дають змогу майбутнім магістрам медицини апробувати власні фахові знання, вміння і навички у педагогічних ситуаціях, що моделюють професійно-педагогічну, медично-професійну діяльність.

Актуалізовано доцільність ознайомлення магістрантів зі специфікою інноваційної педагогічної діяльності загалом і сучасними ефективними технологіями навчання, зокрема з навчальними тренінгами. Аргументовано, що науково обґрунтований, методично забезпечений і правильно проведений навчальний тренінг викладачем медичного ЗВО дає змогу майбутнім фахівцям медичної сфери отримати конкретні знання, апробувати професійні вміння й навички у змодельованих квазіпрофесійних ситуаціях, необхідні для компетентної професійної діяльності.

Визначено першочергові завдання для розробки і проведення навчальних тренінгів з характерними ознаками ефективного функціонування тренінгової групи. Конкретизовано основні риси тренінгів, які необхідно враховувати в процесі застосування означених інновацій: чітко визначена кількість учасників (зазвичай 10–15 осіб); все, що відбувається під час його проведення, обговорюється на занятті тут і тепер, демонструється з урахуванням актуальних знань, умінь, навичок та особистого досвіду учасників, без використання домашніх завдань або попередньої підготовки до виконання вправ; у процесі роботи навчально-тренінгової групи на перший план виходить активність учасників та їхня готовність виконувати анонсовані види

діяльності (які відповідають темі заняття), що передбачає ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку; заняття в умовах навчальних тренінгів спрямовані на формування нових знань і розширення практичного професійного досвіду учасників групи. Передбачалося, що в процесі активності майбутніх магістрів медицини в навчальних тренінгах, учасники навчально-тренінгової групи мають змогу визначити основні переваги такої роботи для використання тренінгових форм і методів навчання у майбутній педагогічній діяльності на посаді викладача медичного ЗВО:

Ключові слова: вища медична освіта, педагогічні інновації, навчальні тренінги, магістри медицини, професійна підготовка, педагогічна діяльність.

Постановка проблеми. Особливості роботи викладачів у медичних закладах вищої освіти полягають у тому, що здебільшого педагогічний контингент поповнюється за рахунок лікарів, стоматологів, фармацевтів, медичних сестер, які отримали педагогічну підготовку на рівні магістратури, аспірантури, докторантури. Відтак, першим ступенем підготовки дипломованих фахівців медицини до педагогічної діяльності є навчання в магістратурі. Тому особливої значущості набуває ознайомлення майбутніх педагогів-медиків із сучасними педагогічними технологіями. Такий підхід уможливить інтеграцію професійної (зокрема, медичної) підготовки та педагогічної освіти, дасть змогу майбутнім магістрам медицини апробувати власні фахові знання, вміння і навички у педагогічних ситуаціях, що моделюють професійно-педагогічну, медично-професійну діяльність. У педагогічних колах до таких технологій науковці відносять навчальні тренінги. Таким чином актуалізується проблема ознайомлення магістрантів зі специфікою інноваційної педагогічної діяльності загалом і сучасними ефективними технологіями навчання, зокрема з навчальними тренінгами. Специфіка використання навчальних тренінгів у підготовці майбутніх магістрів медицини полягає в тому, що науково обґрунтований, методично забезпечений і правильно проведений навчальний тренінг викладачем медичного ЗВО дає змогу майбутнім фахівцям медичної сфери отримати конкретні знання, апробувати професійні вміння й навички, необхідні для компетентної професійної діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукових джерел свідчить, що в публікаціях дослідників представлено аналіз різних наукових підходів до інноватизації вищої медичної освіти (Мельничук, 2018). Особливу увагу науковці приділяють характеристиці змістовних і методичних аспектів проведення тренінгів (Вачков, 2007), теорії та особливостям практичного проведення тренінгів конкретного спрямування, наприклад, психологічного (Мілютіна, 2004). Дослідники

розкривають основні етапи технології проведення тренінгів, які розглядають як інноваційні засоби особистісного розвитку (Пузиков, 2007), визначають специфічні ознаки методики впровадження в освітній процес тренінгів особистісного зростання (Федорчук, 2014), що дає змогу конкретизувати сутність і особливості тренінгів загалом і навчальних тренінгів, зокрема.

Аналіз наукових джерел дає змогу узагальнити, що тренінг є чітко організованим процесом, який спрямований на апробацію, вироблення та засвоєння певних схем поведінки шляхом використання стандартних інструкцій для подальшого прийняття і набуття практичних умінь; особлива форма навчання, у якій використовується ґрунтовна теоретична підготовка, реальне знання, необхідне для практичної діяльності в майбутньому.

У контексті нашого дослідження припускаємо, що в умовах навчального тренінгу майбутні магістри медицини мають змогу перевірити на практиці власний рівень готовності до практичної професійної діяльності у змодельованих ситуаціях. Погоджуємося з думкою дослідників і розробників навчальних тренінгів, що означену педагогічну інновацію доречно розглядати як багатофункціональний метод цілеспрямованих змін психологічних, когнітивних, моральних, функціональних феноменів особистості з метою гармонізації професійного та особистісного буття людини.

Цілі статті полягають у розкритті сутності навчальних тренінгів, які використовуються у професійній підготовці майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. На основі теоретичного аналізу наукової психолого-педагогічної літератури з питань особливостей тренінгової роботи та узагальнення власного педагогічного досвіду з використання навчальних тренінгів у підготовці магістрів медицини визначено переваги означених педагогічних інновацій у підготовці випускників медичних ЗВО до педагогічної діяльності.

Зазвичай навчальні тренінги (НТ) педагоги і дослідники відносять до інтерактивних методів, форм, технологій навчання. Специфічною ознакою навчання майбутніх магістрів медицини в умовах тренінгів є те, що в освітньому середовищі відбувається створення і презентація учасниками активних професійно-діяльнісних моделей можливих зразків фахово-педагогічних дій майбутніх медиків. Магістранти медицини мають змогу не лише продемонструвати свої знання і власне

бачення професійної поведінки, а й оцінити найбільш ефективні та оптимальні зразки роботи медичного персоналу, продемонстровані в умовах НТ, що сприяє взаємному обміну квазіпрофесійним досвідом учасників групи. Тому основним завданням у професійній підготовці майбутніх магістрів медицини з використанням тренінгових технологій є ознайомлення учасників зі специфічними ознаками ефективного функціонування тренінгової групи. Так, у процесі педагогічної підготовки майбутні магістри медицини конкретизують такі основні риси тренінгів, які необхідно враховувати в процесі застосування означених інновацій:

- оптимальна кількість учасників у тренінговій групі становить 10–15 осіб, що можливо у медичних ЗВО, де кількість студентів у групі становить здебільшого 12-14 осіб;

- робота учасників навчальних тренінгів організована таким чином, щоб магістранти не використовували домашні «заготовки», «моделі», а демонстрували наявні знання, вміння, навички та особистий досвід;

- у процесі роботи навчально-тренінгової групи основою є активність учасників та їхня готовність виконувати конкретні завдання, що передбачає ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку;

- заняття в умовах НТ спрямовані не лише на перевірку знань учасників з конкретної теми, а й на формування нового знанневого контенту і розширення практичного професійного досвіду майбутніх магістрів медицини, що формується у процесі ознайомлення та розуміння змісту анонсованої теми і моделей квазіпрофесійної діяльності, презентованих іншими учасниками.

З метою організації продуктивної роботи майбутніх магістрів медицини на таких заняттях, учасники навчально-тренінгової групи покликані усвідомити переваги і спрямованість використання тренінгових форм і методів навчання:

- для ефективного проведення навчального тренінгу всі учасники повинні проявляти активність, що змушує майбутніх магістрів медицини сумлінно готуватися до такого заняття;

- підготовка учасників НТ до активної роботи в навчально-тренінговій групі зосереджує їхню увагу на інтеграції навчально-професійної інформації та особистісно-емоційного ставлення до неї, що демонструє готовність до критичного та аналітичного мислення й інтелектуальної активності студентів;

- результативність роботи в навчально-тренінговій групі мотивує учасників НТ до розширення власного професійного і педагогічного світогляду шляхом ознайомлення з сучасними освітніми технологіями, які можна надалі використовувати у роботі викладача МЗВО;

- позаяк у роботі навчально-тренінгової групи виявляється здатність учасників до демонстрації колективного мислення та прийняття рішень, відтак формується готовність майбутніх магістрів медицини до продуктивної колективної співпраці;

- оскільки професія фахівця медицини супроводжується великою відповідальністю за здоров'я людей, які звертаються за медичною допомогою до лікарів, то перевірка та закріплення теоретичних знань на практиці у штучно створених і змодельованих квазіпрофесійних ситуаціях уможливорює демонстрацію складних медичних процесів і зразків лікарської діяльності у безпечних умовах навчальних тренінгів, не завдаючи шкоди пацієнтам, що сприятиме уникненню професійних помилок в майбутньому.

Важливим аспектом роботи майбутніх магістрів медицини в навчально-тренінговій групі є усвідомлення учасниками переваг і недоліків використання навчальних тренінгів:

- у роботі навчально-тренінгової групи учасниками є відносно невелика група студентів, що унеможливорює проведення НТ на лекційних заняттях;

- впродовж роботи навчально-тренінгової групи учасниками опрацьовується незначний обсяг навчального матеріалу, що дає змогу сформулювати конкретні вміння і навички у майбутніх магістрів медицини;

- важливо, щоб усі учасники НТ мали достатньо однаковий рівень теоретичної і практичної підготовки, щоб виявляти активність у обговоренні та виконанні професійних завдань на рівні сформованої професійної компетентності, а викладач мав змогу здійснити адекватну оцінку такого рівня підготовки кожного студента.

Необхідним аспектом роботи учасників навчального тренінгу є усвідомлення майбутніми магістрами медицини власної ролі, сутності, мети, завдань та очікуваних результатів від виконання тренінгових завдань. Тому викладачі зобов'язані наголошувати учасникам НТ на цільових аспектах діяльності тренінгової групи. Усвідомлення цілей роботи в НТ спрямовується на згуртування студентів, які стають учасниками змодельованих ситуацій професійного спрямування; уможливорює розв'язання внутрішньо групових конфліктів у безпечних

умовах роботи навчального тренінгу; сприяє зняттю психоемоційної напруги в групі; дає змогу апробувати оптимальні моделі професійних дій, що сприятиме адаптації майбутніх магістрів медицини до нових умов діяльності й опануванню нових соціальних і професійних ролей у майбутньому тощо.

Таким чином, участь майбутніх магістрів медицини у навчальних тренінгах дає змогу здійснювати самокорекційну та саморозвивальну роботу, спрямовану на формування професійно значущих якостей, розвиток комунікативної компетентності, впевненості в собі, емоційної стійкості, навичок саморегуляції. На основі власного практичного досвіду організації навчальних тренінгів у підготовці майбутніх магістрів медицини а саме дійшли висновку, що проведення НТ потребує розробки чіткої програми з урахуванням основних вимог для її написання.

1. Визначення теми і мети НТ з окресленням очікуваного результату (досягнень у вивченні конкретної теми, набуття вмінь, навичок, професійного досвіду тощо). Тому важливим елементом, що визначатиме результативність НТ, є робота з очікуваннями. Адекватно-позитивний настрій учасників НТ, спрямованість на роботу з певними цілями і очікуваннями (усвідомленими кожним учасником) підвищує ефективність роботи групи НТ. Слушним у такому аспекті є конкретизація чітко сформульованих цілей, які визначає для себе і для групи викладач і кожен учасник НТ особисто. Тому необхідно ще на початковому етапі роботи тренінгової групи акцентувати увагу учасників на очікуваних результатах, щоб кожен з них наприкінці заняття сформулював одним реченням таку відповідь: «Для мене цей тренінг виявився корисним тому, що...».

2. Визначення складу тренінгової групи (якщо це фокус-група, то для виконання одного завдання її учасниками можуть бути 5-6 студентів, а решта – спостерігачі, рецензенти. Відтак для виконання другого і наступних завдань активними учасниками стають ті, хто виконував функцію оцінювання роботи першої групи).

3. Визначення часових ресурсів. Позаяк у медичних ЗВО тривалість занять може бути 2-6 академічних годин, відтак викладач, який проводить НТ повинен чітко врахувати часові ресурси у програмі навчального тренінгу і специфіку його проведення. Необхідно визначити оптимальний темп НТ і методику проведення (1 тренінг впродовж одного заняття, чи спеціальні тренінгові завдання на кожному занятті впродовж вивчення окремої дисципліни, що складає цілісну тренінгову програму).

4. *Формулювання проблем.* У сучасній медицині існує багато нерозв'язаних проблем і актуальних завдань, які потребують професійно обґрунтованого і виваженого вирішення. Відтак викладачам медичних ЗВО у підготовці НТ для майбутніх магістрів медицини необхідно чітко сформулювати актуальні проблеми, які дотичні до теми заняття і дають змогу учасникам запропонувати власні варіанти можливого вирішення таких проблем у процесі тренінгу. Це вступна процедура, що покликана викликати зацікавленість майбутніх магістрів медицини. Важливо вислуховувати найрізноманітніші висловлювання учасників, але не відхилятися від основної проблеми. Найкращим варіантом сепарування таких проблем є формулювання запитань, на які нині немає однозначної та єдино правильної відповіді. Доречно зосередитися на вирішенні якоїсь однієї важливої проблеми і спрямувати тренінг саме на її вирішення.

5. *Формулювання завдань.* Для вирішення анонсованої проблеми учасники НТ покликані виконати певні чітко сформульовані завдання. Наприклад, для підготовки майбутніх магістрів медицини до проведення навчальних тренінгів у роботі викладача медичного ЗВО актуальним може бути таке завдання: створити умови для учасників НТ отримати досвід педагогічної комунікації з метою вироблення оптимальної моделі конструктивної професійної взаємодії з пацієнтами на рівні педагогічного спілкування в медичній установі тощо.

6. *Підбір відповідних вправ, ситуативних завдань професійного спрямування.* Найкращим варіантом при створенні авторської програми НТ є такий, коли всі завдання і вправи будуть авторськими розробками. Але тренеру-початківцю зазвичай доводиться звертатися до спеціальної літератури з методики проведення тренінгових занять, ділових, навчальних, організаційно-діяльнісних ігор, професійно-симуляційних вправ та ін. і використовувати вже відомі вправи, адаптуючи їх з урахуванням специфіки професійної підготовки майбутніх фахівців медицини чи теми заняття. Однак є загальні вимоги до комплектування тренінгової програми.

Викладач повинен дати відповіді на запитання: Що є об'єктом роботи у НТ? (фундаменталізація професійних знань, апробація нових, доречних і необхідних у роботі магістра медицини умінь і навичок, набуття досвіду виконання професійних функцій у новому середовищі медичної установи тощо). Тому в розробці програми НТ для магістрів

медицини важливо знати, що до складу тренінгу необхідно внести вправи такого спрямування:

- вправи на ознайомлення учасників НТ з проблемою, яка є актуальною на сучасному етапі розвитку медичної галузі;
- комунікативні вправи, які сприятимуть розвитку в учасників умінь і навичок організації оптимальної міжособистісної взаємодії у майбутній професійній діяльності;
- аналітичні вправи, спрямовані на активізацію професійно-мислительної діяльності учасників НТ;
- вправи, які мотивують групову динаміку, що мають на меті формування у магістрантів медицини готовності до професійної взаємодії з пацієнтами різних вікових категорій, їхніми родичами, іншими фахівцями тощо;
- спеціалізовані вправи, спрямовані на перевірку підготовленості учасників до НТ, формування або розвиток необхідних професійних умінь, навичок або якостей, важливих у роботі магістра медицини;
- вправи, орієнтовані на розвиток навичок емпатії, що передбачають вияв професійного милосердя у роботі фахівця медичної сфери;
- вправи, спрямовані на розвиток рефлексії, що формують у магістрів медицини уміння критичного мислення;
- корекційні та розвивальні вправи, які використовуються для формування професійної компетентності майбутніх магістрів медицини.

Необхідно розробити методику виконання тренінгових завдань і чітко окреслити очікуваний результат. Важливим аспектом у розробці НТ є дотримання логічного взаємозв'язку між усіма вправами і завданнями, щоб результат виконання першої вправи давав змогу учасникам дійти висновку про необхідність вирішення іншої проблеми, що впливає з попереднього завдання і зумовлює формулювання нової проблеми і завдання та мотивує до виконання наступної вправи.

7. Розподіл тренінгової програми на блоки, кожен з яких має загально визнаний алгоритм реалізації з чіткою вказівкою часових меж:

- підготовка учасників до виконання вправи (інструктаж стосовно часових меж проведення НТ, мети, очікуваних результатів тощо);
- ознайомлення майбутніх магістрів медицини із завданням та спрямованість учасників на усвідомлення актуальності проблеми;
- переоцінка відомих шляхів вирішення анонсованої проблеми, припущення та аргументація можливих функціональних варіантів;
- виконання тренінгового завдання (індивідуально чи в групі);

- презентація результатів;
- рефлексія та оцінка результативності вирішення заявленої проблеми.

Зазначимо, що кожен блок може бути перетворений в окремий тренінг, що свідчить про модульний характер програми НТ. Можна використовувати окремий блок НТ на одному занятті і відобразити логічний взаємозв'язок між блоками у цілісній програмі навчального тренінгу для вивчення конкретної дисципліни чи з метою формування певної професійної якості, компетентності в процесі вивчення кількох дисциплін у підготовці майбутніх магістрів медицини. Однак алгоритм проведення НТ зберігається у кожному блоці.

8. Розробка сценарію проведення навчального тренінгу. На цьому етапі необхідно відобразити почерговість виконання підібраних вправ і завдань з урахуванням таких чинників:

- часових ресурсів заняття і часових меж виконання кожної вправи;
- взаємозв'язку мети і результату виконання кожного завдання з наступним;
- підготовленості учасників до виконання тренінгової вправи (рівень знань, умінь, готовність до комунікації, активність тощо);
- наявності додаткових (простіших чи складніших) завдань, спрямованих на вирішення тих самих завдань і які доречно використати, якщо зміниться (зросте чи знизиться) темп, активність, рівень підготовленості учасників.

9. Забезпечити НТ необхідними матеріалами. Це можуть бути картки із завданнями, муляжі, симуляційні фантоми, які використовуються в підготовці фахівців медицини тощо.

10. Роздуми і обговорення після виконання вправи є найважливішими процесами у проведенні НТ. Тому на обговорення необхідно приділяти майже удвічі більше часу, ніж на виконання самої вправ, щоб учасники мали змогу проаналізувати свої дії та дії кожного учасника; порівняти їх, осмислити, усвідомити й зафіксувати набутий досвід.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Підсумовуючи зазначимо, що підготовка майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності передбачає набуття практичного професійного досвіду шляхом апробації ними власних знань, умінь і навичок у безпечних умовах безпосередньої участі в початкових

тренінгах. Для ефективної роботи всіх учасників навчально-тренінгової групи необхідно враховувати основні вимоги до організації означених педагогічних інновацій в медичному ЗВО.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці та апробації спеціальних методичних матеріалів, які забезпечать оптимальну роботу учасників навчальних тренінгів – майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

- Вачков, И. В. (2007). *Психология тренинговой работы: Содержательные, организационные и методические аспекты ведения тренинговой группы*. М.: Эксмо (Vachkov, I. V. (2007). *Psychology of training work: Content, organizational and methodical aspects of conducting a training group*. М.: Эксмо
- Мельничук, І. М. (2018). Наукові підходи до інноватизації вищої медичної освіти. *Компетентнісний підхід у гуманітарній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі: матеріали регіональної наук.-практ. конф. (Тернопіль, 11-12 грудня 2018 р.)*. Тернопіль: Вектор, сс. 61–63 (Melnychuk, I. M. (2018). *Naukovi pidkhody do innovatyzatsiyi vyshchoyi medychnoyi osvity. A competent approach in the humanitarian training of future specialists in the medical field: materials of regional scient.-practic. conf. (Ternopil, December 11-12, 2018)*. Ternopil: Vector, 61–63).
- Мілютіна, К. Л. (2004). *Теорія та практика психологічного тренінгу*. К.: МАУП. (Milyutina, K. L. (2004). *Theory and practice of psychological training*. К.: МАУП.
- Пузикова, В. Г. (2007). *Технологія ведення тренінга*. СПб.: Издательство «Речь» (Puzikov, V. G. (2007). *Technology of conducting training*. SPb.: Publishing house "Ryetch").
- Федорчук, В. М. (2014). *Тренінг особистісного зростання*. К.: «Центр учбової літератури» (Fedorchuk, V. M. (2014). *Training for personal growth*. К.: "Center for educational literature").

SUMMARY

Kozubovska Iryna, Melnychuk Iryna, Mishenina Tetyana. The use of educational trainings in the training of future masters of medicine for pedagogical activity.

The article summarizes that in the training of masters of medicine, the familiarization of future teachers with modern, effective, innovative, optimal pedagogical technologies, which are considered educational trainings, is of particular importance. It is noted that educational trainings contribute to the integration of professional medical training and pedagogical education, enable future masters of medicine to test their own professional knowledge, abilities and skills in pedagogical situations that simulate professional-pedagogical, medical-professional activity.

The expediency of familiarizing master's students with the specifics of innovative pedagogical activity in general and modern effective learning technologies, in particular with educational trainings, has been updated. It is argued that scientifically based, methodically provided and correctly conducted educational training by a teacher of a medical higher education institution enables future specialists in the medical field to acquire specific knowledge, to test professional skills and abilities in simulated quasi-professional situations, necessary for competent professional activity.

The priority tasks for the development and conducting of educational trainings with characteristic features of the effective functioning of the training group have been determined. The main features of trainings, which must be taken into account in the process of applying the specified innovations, are specified: the number of participants is clearly defined (usually 10–15 people); everything that happens during it is discussed at the class here and now, demonstrated taking into account the current knowledge, abilities, skills and personal experience of the participants, without the use of homework or prior preparation for the exercises; during the work of the educational and training group, the activity of the participants and their readiness to perform the announced types of activities (which correspond to the topic of the lesson) comes to the fore, which involves thorough theoretical and practical training; classes in the conditions of educational trainings are aimed at forming new knowledge and expanding the practical professional experience of group participants. It was assumed that during the activity of future masters of medicine in educational trainings, the participants of the educational and training group will be able to determine the main advantages of such work for the use of training forms and teaching methods in the future pedagogical activity as a teacher of a medical higher education institution.

Keywords: *higher medical education, pedagogical innovations, educational trainings, masters of medicine, professional training, pedagogical activity.*

Попова, Ліпатов